

Els estudis impulsats per l'Administració andorrana com a punt de referència per a la planificació lingüística

per Marta Pujol i Montserrat Badia

Resum

L'article fa una síntesi de les mesures de política lingüística i els recursos esmerçats en la promoció del català fins a la creació el 1988 del Servei de Política Lingüística del Govern d'Andorra; resumeix els estudis sociolingüístics impulsats per aquest Servei per determinar els coneixements i els usos lingüístics de la població adulta, i mostra diversos exemples de les accions de política lingüística empreses pel Govern tenint en compte els resultats d'aquests estudis, que van revelar l'augment de l'ús del castellà en molts contextos: campanyes genèriques per promoure l'ús del català entre la població, campanyes sectorials en els àmbits del món socioeconòmic menys favorables a l'ús del català, i l'aprovació de la Llei d'ordenació de l'ús de la llengua oficial el desembre de l'any 1999. Actualment, l'atenció del Servei de Política Lingüística se centra en els usos lingüístics de la gent jove i els factors que els determinen. Enguany ha publicat els resultats d'un estudi del Centre de la Cultura Catalana i la UNESCO sobre la població escolar i l'ajut a la investigació de l'any passat es va destinar al projecte d'Ernest Querol *Usos i representacions socials del català a Andorra*, que agafa com a objecte d'estudi els joves d'últim curs de secundària.

Sumari

1. Introducció
2. L'estudi de 1995
  - 2.1 Llengües maternes
  - 2.2 Indicador d'ús
  - 2.3 Usos lingüístics en les relacions dels ciutadans amb l'Administració pública
  - 2.4 Usos lingüístics en les relacions amb el món socioeconòmic
  - 2.5 Indicador lingüístic
  - 2.6 Conseqüències
3. L'estudi de 1999
  - 3.1 Llengües maternes de la població adulta d'Andorra
  - 3.2 Usos lingüístics a casa, amb els amics i a la feina
  - 3.3 Indicadors d'ús
  - 3.4 Usos lingüístics en les relacions dels ciutadans amb l'Administració pública
  - 3.5 Usos lingüístics en les relacions amb el món socioeconòmic
  - 3.6 Variables fonamentals
  - 3.7 Indicador lingüístic
  - 3.8 Conseqüències i implicacions en la política lingüística andorrana
4. Els joves
  - 4.1 Anàlisi de resultats i publicació de *Coneixements i usos lingüístics de la població escolar d'Andorra*
  - 4.2 *Usos i representacions socials del català a Andorra*
5. Darrers projectes
6. Conclusions

1. Introducció

La història dels estudis sociolingüístics impulsats per les institucions andorranes es pot qualificar de recent. Com se sap, la profunda transformació que va viure la societat andorrana durant la segona meitat del segle XX va tenir com a conseqüència uns canvis culturals i lingüístics molt visibles de la població a l'últim quart de segle.

Fins aleshores, el Consell General i molts comuns, en els camps de les competències respectives, havien hagut de regular amb ordinacions sectorials molt específiques alguns

usos en què no quedava clar quina llengua calia fer servir. L'acord del Consell General de la fi del segle XIX (1898) mitjançant el qual el síndic general manava que s'imprimissin "*los pasaports y guías ab lo lenguatge catalá y no castellá per ser aquell lo propi idioma de las Valls*" testimonia que els usos ambigus vénen de lluny i no són només fruit de la immigració més recent.

Tot i això, com s'ha dit, les ordinacions aprovades per solucionar algun ús irregular (que afectava principalment la retolació, la publicitat o els documents que es presentaven a l'Administració andorrana) van esdevenir, durant molt de temps, una eina eficaç i suficient perquè la llengua catalana ocupés el lloc que li correspon com a llengua oficial.

Durant la dècada dels anys 80 es feia evident que els recursos esmerçats en matèria de política lingüística eren clarament insuficients. Probablement, com a fruit d'aquesta constatació van tenir lloc dues creacions importants per a la promoció de la cultura andorrana i la integració dels immigrants: la més significativa va ser la implantació de l'Escola Andorrana el curs 1982-1983; la segona va tenir lloc l'any 1988, i va ser la creació del Servei de Política Lingüística per donar suport a l'empresa i el comerç, i en general per millorar el grau de coneixement de la llengua oficial de la població del país i promoure'n l'ús, d'acord amb l'article 2.1 de la Constitució i amb les ordinacions del Consell General que regulaven l'ús del català.

Després d'uns primers anys de rodatge i d'implantació d'aquest Servei, que per primer cop facilitava recursos en àmbits diferents de l'educatiu, el Govern andorrà es va plantejar la necessitat d'analitzar amb més profunditat la realitat sociolingüística. Així va néixer l'enquesta sobre usos i coneixements lingüístics de la població d'Andorra que es va fer l'any 1995.

Prèviament, hi havia hagut altres estudis que havien analitzat la realitat andorrana des de perspectives diferents, com el de Lixfeld, sobre "les relacions entre les estructures socials i les lingüístiques en un estat multiètnic", que era més aviat un estudi d'autor amb aportacions notables, o el més conegut de Boix i Farràs sobre usos, coneixements i ideologies lingüístics dels joves de secundària andorrans, que se cenyia als joves i combinava l'anàlisi quantitativa amb la qualitativa.

D'altra banda, l'any 1989 es va fer el cens de població i s'hi van incloure dues preguntes sobre les llengües parlades a casa. Malauradament, les poques dades obtingudes van ser molt difícils d'utilitzar.

2. L'estudi de 1995

Tot i el valor innegable de tots els estudis fets en aquella època per investigadors diversos, als tècnics andorrans els preocupava una tendència a assimilar o a comparar amb massa facilitat la realitat d'Andorra amb la de Catalunya, que des d'un punt de vista psicològic i sociològic, i més encara en aquella època, era molt diferent. Per això, es va donar la màxima prioritat que l'estudi fos enfocadament directament per tècnics andorrans, que no obstant això van comptar amb l'assessorament professional d'especialistes de Catalunya, i es va voler fer una primera fotografia sociolingüística de tota la població adulta d'Andorra.

L'estudi es va titular *Usos i coneixements lingüístics de la població d'Andorra*. Les característiques i els resultats més importants es detallen a continuació:

	Enquesta 1995
Àmbit territorial	Totes les parròquies d'Andorra.
Univers	Residents a Andorra de més de 14 anys.
Grandària de la mostra	1.016 enquestes.
Mètode de mostreig	Primer, selecció del domicili de la persona entrevistada pel mètode de rutes aleatòries, i segon, selecció de la persona entrevistada pel mètode de quotes. La mostra es va estratificar per sexe, nacionalitat i parròquia

	de residència.
Marge d'error absolut	±3,1 % Error calculat per a una probabilitat que no sigui superat del 95 % i per al cas de màxima indeterminació (P=Q=50 %).
Tipus d'entrevista	Enquesta personal, amb un qüestionari prèviament estructurat d'una durada aproximada de 25/30 minuts.
Treball de camp	Realitzat de l'11 de setembre al 10 d'octubre de 1995, amb un equip de 19 enquestadors.

El qüestionari tenia una durada aproximada de 25/30 minuts, es va entrevistar una mostra de 1.016 persones, i l'error absolut dels resultats totals es va situar en ±3,1 %¹. La mostra es va estratificar per sexe, nacionalitat i parròquia de residència de la persona entrevistada. El treball de camp es va efectuar de l'11 de setembre al 10 d'octubre de 1995, amb un equip de 19 enquestadors.

La selecció de les persones que calia entrevistar es va efectuar en dues etapes:

- 1a etapa: selecció del domicili de la persona entrevistada pel mètode de rutes aleatòries.
- 2a etapa: selecció de la persona entrevistada pel mètode de quotes.

2.1 Llengües maternes

Els percentatges de distribució de la població per llengües maternes que es van comprovar en aquest primer estudi són els següents:

Català 42,7 %
Castellà 34,6 %
Francès 18,8 %
Portuguès 10,7 %
Anglès 1,7 %
Altres 4,8 %

2.2 Indicador d'ús

La freqüència d'ús de cada llengua en cada situació es valorava segons una escala d'1 a 5: 1 volia dir "gens", 2 "poc", 3 "de tant en tant", 4 "bastant" i 5 "molt". Per establir l'indicador d'ús es van prendre com a referència les relacions a casa, amb els amics i les relacions internes a la feina, que són les que ocupen més temps en la vida quotidiana, i es va fer la mitjana entre les freqüències d'ús en aquests àmbits. Els resultats van ser els següents:

Català	Castellà	Francès	Portuguès
3.4	2.7	1.4	1.3

2.3 Usos lingüístics en les relacions dels ciutadans amb l'Administració pública

Per analitzar-los es va demanar a les persones entrevistades quina llengua feien servir per adreçar-se i en quina llengua eren ateses al Govern, els comuns (corporacions locals), la CASS (seguretat social), FEDA (Forces Elèctriques d'Andorra), l'Hospital Nostra Senyora de Meritxell, el Servei d'Immigració...

En general, l'Administració va resultar l'àmbit més favorable a la freqüència d'ús del català.

2.4 Usos lingüístics en les relacions amb el món socioeconòmic

Les situacions analitzades van ser les següents:

- quan va al metge o al dentista;
- quan va a uns grans magatzems;
- quan va a un restaurant;

¹ Aquest error es va calcular per a una probabilitat que no fos superat del 95 % i per al cas de màxima indeterminació (P = Q = 50 %).

- quan agafa el taxi o l'autobús;
- quan va a una botiga;
- quan va al bar, al pub o a la discoteca;
- quan va al banc, a la companyia d'assegurances o a la gestoria;
- quan va a la perruqueria o al barber.

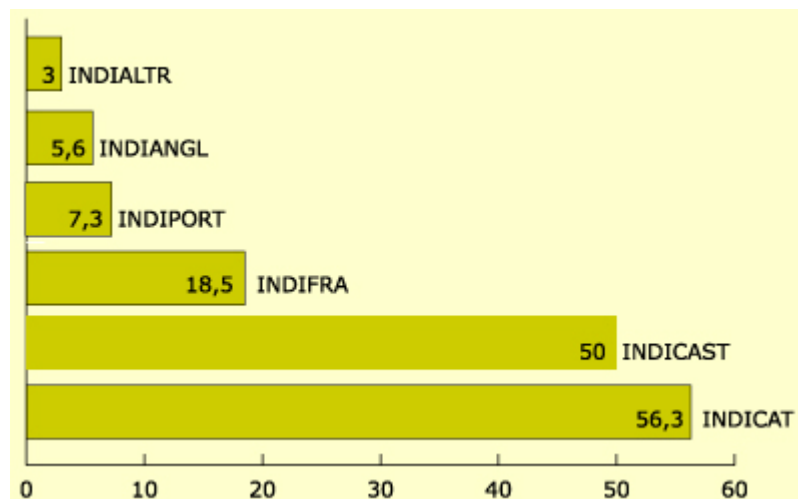
Agrupant-les per més o menys favorables a l'ús del català en adreçar-s'hi i en l'atenció rebuda van sortir els grups següents:

- situacions amb un ús alt del català: banc/companyia d'assegurances/gestoria i metge/dentista;
- situacions amb un ús mitjà del català: restaurant, botiga i perruqueria/barberia;
- situacions amb un ús baix del català: taxi/autobús, grans magatzems i bar/pub/ discoteca.

2.5 Indicador lingüístic

Per fer una síntesi del nivell de coneixement i la freqüència d'ús de cada llengua, es van mesurar en una escala de 0 a 100, de manera que 0 significava que el coneixement i l'ús d'una llengua eren nuls, i 100 que el coneixement d'una llengua és perfecte i l'ús molt alt, mitjançant l'aplicació d'una fórmula per calcular l'*indicador lingüístic*².

$$\begin{array}{c} \text{Indicador lingüístic} \\ \text{(0 a 100)} \\ = \\ \text{Indicador de coneixement} \\ \text{(0 a 100)} \\ \times \\ \text{Indicador d'ús} \\ \text{(1 a 5)} \\ \times \\ 2 \end{array}$$

2.6 Conseqüències

Aquest primer estudi va tenir un gran ressò perquè s'establia "oficialment" per primera vegada la diversitat lingüística dels andorrans, i la fragilitat del grup de catalanoparlants sobretot davant del grup creixent de castellanoparlants.

² Indicador lingüístic = [(nivell entén + nivell llegeix + nivell parla + nivell escriu) / 4] · [(freqüència d'ús a casa + freqüència d'ús amb els amics + freqüència d'ús a la feina) / 3] · 2.

Les dades de l'enquesta també van evidenciar que Andorra s'obria culturalment cada cop més cap al sud i disminuïa la influència cultural (premsa, ràdio, televisió, carreres universitàries) francesa.

Com s'ha pogut constatar, l'enquesta també revelava que l'ús del català era molt baix en alguns sectors del món socioeconòmic. Aquest fet va ser decisiu en la planificació de les actuacions de dinamització del Servei, que l'any 1996 després de constatar la procedència i les motivacions per parlar català de la població, va decidir fer una campanya genèrica amb arguments i mitjans més adaptats a la realitat andorrana.

En aquell cas es va posar l'èmfasi en la utilitat de parlar català, perquè es va considerar un argument molt més eficaç per als destinataris de la campanya, que no pas altres raons de tipus més patriòtic o sentimental que ja s'havien esgrimit anteriorment.

Es va fer una campanya en dues parts. En la primera part hi havia tanques amb missatges com ara: *Serveix per treballar, Serveix per comprar i vendre, Serveix per fer amics, Serveix per jugar o Serveix per estimar*. Durant aquesta etapa de publicitat es van repartir milers de butlletes per tots els comerços en què es demanava que la gent digués què era allò que servia per a tantes coses. Calia triar entre la llengua catalana i quatre possibilitats més, i entre els que ho encertessin se sortejaria un viatge a Nova York per a dues persones. La campanya va mobilitzar molta gent i el resultat es va considerar satisfactori.

Després d'aquella campanya paraigua, les actuacions governamentals es van concentrar en sectors com el transport públic, els bars o els grans magatzems, en què l'estudi havia constatat un ús més baix del català, i també es van iniciar els informes previs per presentar un projecte de llei al Consell General.

Per això, es pot dir que els estudis sociolingüístics han estat absolutament decisius en les grans línies de la política lingüística andorrana, i fins i tot que han estat a l'origen de la legislació lingüística actual.

3. L'estudi de 1999

El 1999 el Servei de Política Lingüística va encarregar un segon estudi, també basat en una investigació quantitativa amb el mateix mètode i el mateix objecte d'estudi que el primer: població resident a Andorra de més de 14 anys. L'objectiu era obtenir informació sobre els coneixements i usos lingüístics de la població i comparar la situació de l'any 1999 amb la del 1995 per veure'n l'evolució. La fitxa metodològica és la següent:

	Enquesta 1999
Ambit territorial	Totes les parròquies d'Andorra.
Univers	Residents a Andorra de més de 14 anys.

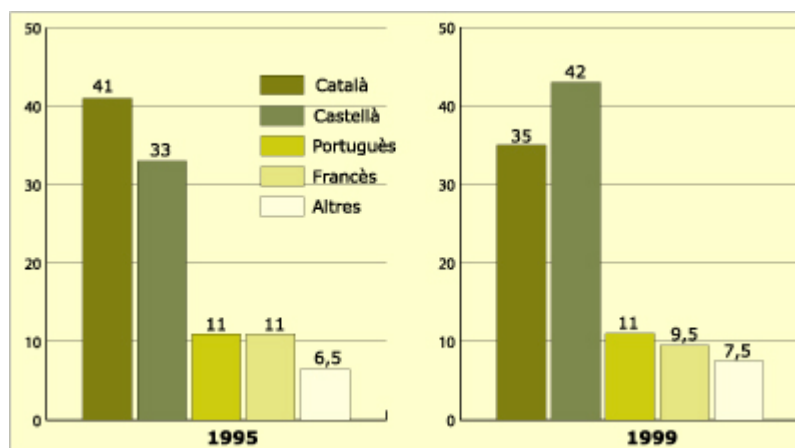
Grandària de la mostra	671 enquestes.
Mètode de mostreig	Primer, selecció del domicili de la persona entrevistada pel mètode de rutes aleatòries, i segon, selecció de la persona entrevistada pel mètode de quotes. La mostra es va estratificar per sexe, edat, situació laboral, nacionalitat i parròquia de residència.
Marge d'error absolut	±3,8 %. Error calculat per a una probabilitat que no sigui superat del 95% i per al cas de màxima indeterminació (P=Q=50 %).
Tipus d'entrevista	Enquesta personal, amb un qüestionari prèviament estructurat d'una durada aproximada de 20/25 minuts.
Treball de camp	Realitzat del 15 de setembre al 7 d'octubre de 1999, amb un equip de 13 enquestadors.

El qüestionari del 1999 tenia una durada aproximada de 20/25 minuts, es va entrevistar una mostra de 671 persones, de la qual resultava un marge d'error absolut en els resultats totals de ±3,8 %³ Es van controlar quotes de sexe, edat, situació laboral, nacionalitat i parròquia de residència de la persona entrevistada. El treball de camp es va efectuar del 15 de setembre al 7 d'octubre amb un equip de 13 enquestadors. La selecció de les persones que calia entrevistar es va fer de la mateixa manera que en l'estudi del 1995.

3.1 Llengües maternes de la població adulta d'Andorra

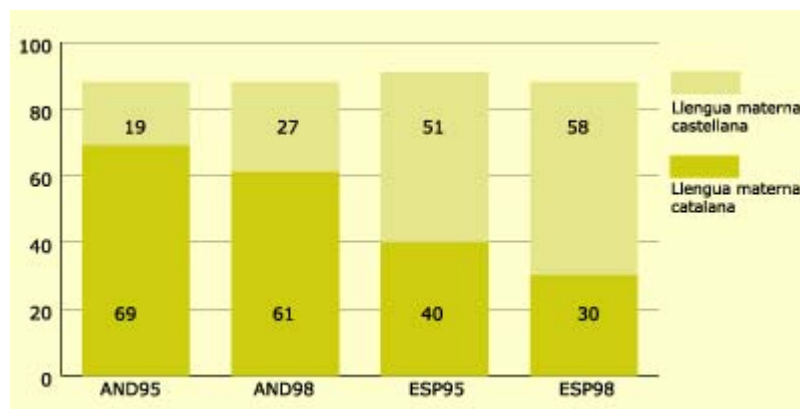
Per entendre l'evolució en l'ús del català entre la població d'Andorra de més de 14 anys des de 1995, cal tenir en compte que el castellà va passar a ser la llengua materna o llengua en què havia après a parlar un percentatge més alt de població, i el català va baixar al segon lloc:

	Català	Castellà	Francès	Portuguès	Anglès	Altres
1995	42.7 %	34.6 %	18.8 %	10.7 %	1.7 %	4.8 %
1999	35.1 %	43.2 %	9.5 %	10.9 %	1.3 %	6.2 %

Per nacionalitats el més destacat és que va augmentar especialment la quantitat d'andorrans de llengua materna castellana (8,3 punts) i va disminuir (9,6 punts) el percentatge d'espanyols d'origen catalanoparlant:

³ Aquest error es va calcular per a una probabilitat que no fos superada del 95 % i per al cas de màxima indeterminació (P = Q = 50 %).

	Andorrans de llengua materna catalana	Andorrans de llengua materna castellana	Andorrans d'altres llengües maternes
1995	69.0 %	19.2 %	11.8 %
1999	61.4 %	27.5 %	11.1 %

	Espanyols de llengua materna catalana	Espanyols de llengua materna castellana	Espanyols d'altres llengües maternes
1995	40,5 %	51.0 %	8.5 %
1999	30.9 %	58.9 %	10.2 %

3.2 Usos lingüístics a casa, amb els amics i a la feina

- El català continuava sent la llengua més utilitzada a casa, però baixava l'ús del català i pujava el del castellà.
- Amb els amics, els nivells d'ús es mantenien estables respecte a 1995.
- A la feina hi havia un descens del català i un augment del castellà com a llengua més utilitzada en les relacions internes –entre companys i amb superiors o subordinats. En les relacions externes –amb clients i proveïdors– pujava el bilingüisme català-castellà i baixava l'ús exclusiu de cada una d'aquestes llengües.

3.3 Indicador d'ús

Els indicadors d'ús variaven respecte al 1995, tal com podem veure en la taula següent:

	Català	Castellà	Francès	Portuguès
1995	3.4	2.7	1.4	1.3
1999	3.2	3.1	1.4	1.3

Els resultats principals que es van extreure de la comparació dels dos estudis en aquest apartat són els següents:

- En general, l'indicador d'ús del català baixa i el del castellà puja. El francès i el portuguès es mantenen estables.
- Per nacionalitats, els andorrans i els espanyols de llengua materna catalana són els que més fan servir el català; el castellà és la llengua més utilitzada pels espanyols de llengua materna castellana; el francès, pels francesos, i els portuguesos utilitzen tant el castellà com el portuguès.

- Per edats, els joves entre 15 i 25 anys i les persones de més de 50 anys són els que més parlen en català, però en totes les franges d'edat baixa l'ús del català i puja el del castellà.

3.4 Usos lingüístics en les relacions dels ciutadans amb l'Administració pública

L'Administració continuava sent l'àmbit en què es feia servir més el català. La població de nacionalitat portuguesa encara s'hi adreçava més en castellà que en català, però des del 1995 l'ús del català augmentava significativament en aquest grup. En general, els percentatges de persones que sempre s'hi adreçaven o eren ateses en castellà disminuïa i augmentava el bilingüisme català-castellà respecte al 1995.

3.5 Usos lingüístics en les relacions amb el món socioeconòmic

En totes les situacions analitzades excepte el banc, la companyia d'assegurances o la gestoria baixava el percentatge de persones que sempre parlen en català i augmentava el bilingüisme català/castellà. Agrupant-les per més o menys favorables a l'ús del català en adreçar-s'hi i en l'atenció rebuda surten els grups següents:

- situacions favorables: banc/companyia d'assegurances/gestoria i metge/dentista;
- situacions intermèdies: restaurant i botiga;
- situacions desfavorables: perruqueria/barberia, taxi/autobús, grans magatzems i bar/pub/discoteca.

En relació amb la classificació que sortia el 1995 hi havia una situació que passava de ser intermèdia a ser desfavorable: la perruqueria/barberia.

Imatge de la campanya en el sector de les perruqueries que es va impulsar l'any 2000, a conseqüència dels resultats de l'estudi del 1999.

3.6 Variables fonamentals

Els dos factors dels quals depèn principalment el comportament lingüístic de les persones entrevistades en el món socioeconòmic l'any 1999 són la nacionalitat i la llengua materna:

- Els andorrans en general i els espanyols de llengua materna catalana sempre fan servir més el català, però en passar de les situacions favorables a les desfavorables el fan servir amb menys freqüència. Els andorrans de llengua materna catalana utilitzen més el català en totes les situacions, mentre que els castellanoparlants d'origen s'adapten més a la llengua de l'interlocutor. Entre els espanyols de llengua materna catalana ha augmentat l'ús del català en les situacions desfavorables.
- Els espanyols de llengua materna castellana mantenen el castellà com a llengua més utilitzada excepte en les situacions favorables. En les intermèdies fan servir menys el català que el 1995.
- Entre els francesos hi ha dos grups de comportament diferent: un que parla en català a tot arreu i l'altre que parla en francès en les situacions favorables i el va canviant pel castellà en les més desfavorables.

- Els portuguesos utilitzen sobretot el castellà en tots els àmbits del món socioeconòmic.

3.7 Indicador lingüístic

L'indicador lingüístic que variava més el 1999 era el del castellà,⁴ que pujava 8,2 punts: 50 el 1995 i 58,2 el 1999. El català baixava 2,4 punts: passava de tenir un indicador de 56,3 el 1995 a 53,9 el 1999. Entre el 1995 i el 1999 s'invertia, doncs, la relació entre els indicadors lingüístics del català i el castellà, que passava a ocupar el primer lloc.

En analitzar els factors decisius en les diferències d'indicador per grups de població es va constatar de nou que la nacionalitat i la llengua materna eren les variables principals que determinaven l'obtenció d'un nivell determinat de puntuació:

- l'indicador lingüístic del català era molt alt entre els andorrans i els espanyols de llengua materna catalana, i molt baix en els espanyols de llengua materna castellana, els francesos i els portuguesos;
- els portuguesos obtenien un indicador molt alt del castellà tenint en compte que no és la seva llengua materna;
- els francesos pujaven de nivell respecte a l'estudi anterior en l'indicador lingüístic del català.

3.8 Conseqüències i implicació en la política lingüística andorrana

Les dades obtingudes pel primer estudi ja havien posat de manifest la insuficiència de la legislació lingüística andorrana del moment per regular l'ús de la llengua oficial que els canvis demogràfics feien baixar de manera progressiva.

L'estudi de 1999 revelava que el grup de persones que tenien la llengua catalana, única oficial al Principat d'Andorra, com a llengua inicial havien deixat de ser el grup més nombrós de la població d'Andorra, un primer lloc que ja el 1999 era ocupat per la població castellanoparlant d'origen.

El Consell General, en la sessió del 16 de desembre de 1999, va aprovar amb cap vot en contra i amb una sola abstenció, més per motius formals que no pas de contingut, la Llei d'ordenació de l'ús de la llengua oficial, que va entrar en vigor el gener de l'any 2000.

Aquesta Llei, que reunia tota la legislació anterior en la matèria i l'ampliava, ha estat una de les eines més eficaces de promoció de l'ús del català durant els anys 2001 i 2002.

⁴ Dades indicadors lingüístics:
1995: català 56,3; castellà 50,0; francès 18,5; portuguès 7,3.
1999: català 53,9; castellà 58,2; francès 17,9; portuguès 8,5.

La situació actual és la constatació que aquest text necessita un desplegament per guanyar efectivitat en molts sectors. L'etapa actual, doncs, es caracteritza per l'elaboració de reglaments que apropin la regulació en matèria de llengua oficial a cada sector concret de la societat andorrana.

Durant tot l'any 2001 van tenir lloc diverses actuacions informatives i de dinamització encaminades a explicar a la població que al gener del 2002 entrava en vigor una disposició transitòria de la Llei que establia l'obligatorietat de totes les empreses de garantir l'atenció al públic en català.

Com es podia preveure és una disposició de compliment difícil i caldrà temps i molts esforços per fer-la complir. Tot i això, la immensa majoria dels empresaris n'estan informats i saben que s'arrisquen a la sanció corresponent en cas d'incompliment. Per això cada cop hi ha més empreses que expliquen als treballadors de cara al públic que han d'iniciar la conversa i saludar en català i que s'han d'esforçar. D'altra banda, els ciutadans catalanoparlants són més sensibles ara que fa uns anys i n'hi ha molts que fa cinc anys haurien parlat en castellà i que ara es mantenen fidels a la llengua oficial, malgrat les importants dificultats, en les seves relacions en el món socioeconòmic.

Els problemes de mà d'obra que pateix Andorra i el fet que cada cop hi vinguin a viure i a treballar menys catalans, dificulta encara més l'adequació a la legalitat en la qüestió de l'atenció al públic. Les inscripcions als cursos de català per a adults han augmentat molt en els darrers anys, i també s'han previst accions informatives per als immigrants que acaben d'arribar. Els tècnics de política lingüística no descarten fer propostes més avançades en matèria de llengua i immigració.

4. Els joves

4.1 Anàlisi de resultats i publicació de *Coneixements i usos lingüístics de la població escolar d'Andorra*

Els darrers dos anys el Servei de Política Lingüística s'ha centrat en l'objectiu d'obtenir i divulgar dades sobre la població més jove, i en aquest sentit ha publicat el llibre *Coneixements i usos lingüístics de la població escolar d'Andorra* (2002), que recull els resultats d'un estudi encarregat pel Centre de la Cultura Catalana del Principat d'Andorra amb una dotació de la UNESCO. Aquest estudi també és quantitatiu i es va fer mitjançant entrevistes a una mostra representativa de la població escolar d'edats compreses entre els 8 i els 16 anys durant el curs 2000-2001. El nombre total d'estudiants objecte d'estudi és de 5.221 i la mostra extreta, amb un marge d'error de 4 %⁵, era de 556 alumnes. Les mostres es van agafar proporcionalment per sistemes educatius, per nombre d'alumnes de cada centre i per edats. En resumim els resultats principals a continuació.

Un 38,7 % dels alumnes van a escoles del sistema educatiu francès, un 22,7 % a les escoles congregacionals (Sant Ermengol, Janer i Sagrada Família), un 20,5 % a l'Escola Andorrana i un 18,1 % a l'Escola Espanyola. (En l'anàlisi per sistemes educatius considerem sempre les escoles congregacionals –que tenen la llengua catalana com a llengua vehicular– separades de les escoles espanyoles –amb el castellà com a llengua vehicular– per la diferència de plantejament lingüístic.)

Distribució per sistemes educatius segons la nacionalitat:

	Escola Andorrana	Escola Francesa	Escola Espanyola	Escoles congregacionals
Nacionalitat andorrana	25,7 %	35,8 %	14 %	24,5 %
Nacionalitat espanyola	17,9 %	30,7 %	26,4 %	25 %

⁵ Nivell de confiança de 95 % amb un marge d'error del 4 % en la hipòtesi més desfavorable.

Nacionalitat portuguesa	6,1 %	51 %	32,7 %	10,2 %
Nacionalitat francesa		92 %		8 %

4.1.1 Usos

L'estudi té en compte les llengües parlades a casa, a l'escola i en la vida social.

A casa:

- Per interpretar les dades obtingudes s'ha de tenir en compte sobretot la diversitat d'origens familiars: per exemple, només un 35 % dels nens entrevistats tenen algun dels avis a Andorra.
- Un 30,6 % de la població escolar diu que va aprendre a parlar en més d'una llengua.
- La nacionalitat amb més predomini d'una sola llengua és la francesa, amb un 80 % de nens que parlen en francès, i les que presenten més varietat són l'andorrana i l'espanyola, amb percentatges diferents d'ús exclusiu del català, del castellà o de totes dues llengües en la mateixa família. Entre els nens andorrans predomina el català com a llengua parlada a casa (41,8 %) i entre els espanyols el castellà (54,3 %). Els nens francesos i portuguesos esmenten altres combinacions bilingües: els nens de nacionalitat francesa, català i francès o castellà i francès, i els de nacionalitat portuguesa, castellà i portuguès (no apareix l'opció català i portuguès).
- Un 20,5 % dels nens portuguesos parlen en castellà amb els germans, i només un 2,6 % en català; un 4,5 % dels nens francesos parlen en castellà amb els germans i un 9,1 % en català.

A l'escola:

- Els usos lingüístics varien significativament en funció del sistema educatiu:

Parlen català	Amb els professors fora de l'aula	Amb els companys
Escola Andorrana	92,9 %	92,1 %
Escola Francesa	10,8 %	25,7 %
Escola Espanyola	5 %	1 %
Escoles congregacionals	78,6 %	51,6 %

Parlen castellà	Amb els professors fora de l'aula	Amb els companys
Escola Andorrana	6,2 %	7,9 %
Escola Francesa	2,8 %	52,8 %
Escola Espanyola	95 %	99 %
Escoles congregacionals	21,4 %	48,4 %

En la vida social:

- Un 47,4 % dels nens de nacionalitat andorrana parlen amb els amics sobretot en català i un 46,3 % sobretot en castellà.
- Un 29,3 % dels nens de nacionalitat espanyola parlen amb els amics sobretot en català i un 66,4 % sobretot en castellà.
- Només un 4,1 % dels nens de nacionalitat portuguesa parlen amb els amics sobretot en català i un 83,7 % ho fan majoritàriament en castellà.
- Un 12 % dels nens de nacionalitat francesa parlen amb els amics habitualment en català, un 20 % majoritàriament en castellà i un 68 % sobretot en francès.

- En el consum de productes lúdics i culturals (televisió, videojocs, música, cinema i espectacles, llibres i revistes) domina el castellà principalment a causa de l'oferta, que és un dels motius esmentats pels nens quan se'ls demana per què van a veure pel·lícules o juguen amb videojocs en castellà. En el cas de la música, el castellà (41 %) està molt igualat amb l'anglès (42 %), i pel que fa a la televisió (el 58 % veu més televisió en castellà) a part de la presència majoritària de canals en castellà hi influeix molt l'èxit d'alguns programes adreçats a aquestes edats.
- Als establiments comercials el 44 % dels entrevistats diu que parla en català, el 43,9 % en castellà i el 6,4 % en català o castellà. Els que hi parlen en castellà diuen que ho fan perquè és una llengua que entén tothom o perquè és la llengua en què parlen habitualment.

Percepcions i actituds

- La gran majoria saben que la llengua oficial és el català. Tot i això encara hi ha aproximadament un 6 % que no ho saben.
- La percepció que la llengua més parlada a Andorra és el català és superior a l'ús del català amb els amics.
- Dels nens andorrans, un 52,3 % sent com a llengua pròpia el català, un 28,6 % el castellà i un 8,3 % el català i el castellà. Dels espanyols, un 32,4 % sent com a llengua pròpia el català, un 48,2 % el castellà i un 13,7 % el català i el castellà. Dels portuguesos, un 81,7 % sent que la seva llengua és el portuguès i un 8,2 % el castellà. Dels francesos, un 87,4 % sent que la seva llengua és el francès, un 4,2 % el català i un 4,2 % el castellà.
- Un 71,6 % dels nens enquestats creu que s'ha de defensar la llengua com a símbol d'identitat d'un país. Per nacionalitats, s'identifiquen amb aquesta afirmació un 73,4 % dels andorrans, un 69 % dels espanyols, un 88 % dels francesos i un 59 % dels portuguesos.
- Un 52,4 % dels nois i noies enquestats (la pregunta s'adreçava als de més d'onze anys) pensa que d'aquí a cinquanta anys a Andorra es parlarà una mica de tot, un 23,1 % creu que es parlarà el català majoritàriament, un 15 % el castellà i un 9,5 % l'anglès.

4.2 Usos i representacions socials del català a Andorra

L'any 2001 el Servei de Política Lingüística va adjudicar un ajut a la investigació al projecte *Usos i representacions socials del català a Andorra*, presentat per Ernest Querol, que proposa un estudi de les representacions socials dels nois i noies d'últim curs de secundària amb un mètode de recerca que ja ha aplicat a les Illes Balears, Catalunya i el País Valencià, amb l'objectiu de delimitar les variables que afavoreixen l'ús del català.

Un dels interessos d'aquest estudi és el caràcter de cens de joves de la mateixa edat que té la mostra i també el fet que se'n poden treure dades molt valuoses per a les futures actuacions de política lingüística.

Els resultats encara s'han d'acabar d'elaborar però la gran profusió de dades ens avança algunes línies molt interessants.

Com hem dit, la mostra d'aquesta enquesta correspon al cens d'alumnes d'últim curs de secundària, i els resultats obtinguts han confirmat totes les hipòtesis. Les variables que afavoreixen més l'ús del català són les següents:

- desig d'ús del català;
- xarxa social en català;
- representació del català;
- "el que seria just en català", apartat que s'inclou en la representació del català, i
- representació del castellà.

L'estudi revela que, més enllà dels quatre orígens lingüístics principals dels joves d'Andorra (català, castellà, portuguès i francès), en matèria d'ús la jove societat andorrana és quasi bilingüe (català-castellà). En la majoria dels usos el castellà supera lleugerament el català,

però en el cas de les prediccions d'ús hi ha una variació una mica més gran a favor del català.

En les relacions dels joves, el francès i el portuguès no treuen gairebé protagonisme al català; en la majoria dels casos l'ús del català baixa o puja en benefici o en detriment del castellà.

A l'estudi tots els joves es divideixen en quatre grups segons si fan un ús gairebé exclusiu del català (*a*), un ús molt alt del català (*b*), ús baix de la llengua oficial (*c*) o un ús nul de la llengua oficial (*d*). Encara que els dos blocs –*a* i *b* d'un costat, i *c* i *d* de l'altre– estan bastant equilibrats, una primera constatació és que hi ha més joves als grups que fan servir menys la llengua catalana. Per llengua inicial el grup més nombrós està constituït pels joves de llengua inicial castellana.

Ens trobem, doncs, en un moment probablement crucial en aquesta balança entre la utilització de dues llengües i les conseqüències socials i culturals d'aquesta realitat lingüística. L'anàlisi més aprofundida de les dades de l'estudi sens dubte ens donarà moltes més pistes sobre les actuacions urgents relacionades amb els nois i noies andorrans.

5. Darrers projectes

Actualment, el Servei de Política Lingüística té interès a explorar amb més detall el sector de població de vint a quaranta anys i vol fer-ho amb estudis que donin prioritat a l'observació i als resultats qualitatius.

6. Conclusions

La realitat andorrana fa que en els estudis sociolingüístics que es facin en els propers anys sigui fonamental el punt de vista més sociològic i psicològic. Qüestions com immigració, participació social, política i econòmica dels ciutadans, qualitat de vida i benestar social són indissociables de qualsevol actuació que l'Administració vulgui impulsar en matèria de política lingüística, i cal que els executors de qualsevol projecte disposin de la màxima informació possible per planificar eficaçment la seva intervenció.

Queda clar, doncs, que més enllà de l'interès científic o acadèmic que pugui tenir qualsevol estudi sociolingüístic, les administracions tenen l'obligació de patrocinar-ne i de detallar-ne el tipus segons les circumstàncies i la realitat del territori i la població que han de servir. Per això, no cal dir que els estudis són imprescindibles per planificar actuacions i etapes de política lingüística. En el cas andorrà podem concloure, a més, que els estudis són a la base de totes les campanyes, tots els projectes, i també de la legislació que ha aparegut després de 1995.

Marta Pujol Palau
Montserrat Badia Gomis
splcultura@gov.andorra.ad
Servei de Política Lingüística
Govern d'Andorra